

S'arti de is mutetus

de Ivo Murgia

Una de is cosas prus curiosas e malas a cumprendi est poita sa poesia campidanese apat tentu fintzas a oi aici pagu stùdiu cunforma a su importu chi tenit e a is Sardus chi pinnìgat apari. Fintzas a oi eus nau, ca po sorti manna nostra in custus ùrtimus annus funt bessias una bella pariga de pubricatzionis chi aparixant su logu, chi fiat trotu diaderus. Seus chistionendi de is traballus de Miali Mossa, Marcu Lutz, Pàulu Bravi, Càralu Pillai e atrus chi cun ainas modernas e scientificas, sànant una ferta manna de sa cultura sarda.

In mesu insoru ddui est finas Pàulu Tzedda chi giai de unus cantu annus est mandendi a innantis paricis ideas e progetus po torrai s'alienu a sa cantada campidanese chi si dda depit gherrai cun d-unu mundu chi est totu cambiau e cun d-una 'offerta' de divagu chi est prus manna meda de innantis. Nd'at strantaxau su cursu de poesia populari in sa scola tzivica de mùsica de Sinnia (bidda sua), est faendi letzionis in sa Universidadadi de Casteddu, at apariciu festival internatzionalis, tenit cuntatus e scàmbius cun is spertus mundialis prus importantis, at fatu parti a unu biaxi de atòbiu e cunferèntzias in terra sarda e foras puru, est cantadori issu etotu, e at propositu in su cantu puru novidadis de importu in sa manera de argumentai, e est sighendi a fai unu traballu mannu po spainai e 'socializai' is connoscèntzias suas diretas de su mundu e de sa literadura de is cantadoris campidanesus.

'L'arte de is mutetus' no si còntat totu su chi iat a tocari a nai a ingiriu de custu mundu, ma si proponit una primu intrada in is formas mètricas de su cantu campidanese e de su manigiu chi nd'ant fatu e ndi funt sighendi a fai oi puru is cantadoris.

Ddui presentat sa 'famìlia' de is mutetus (a duus peis, a frori, longu, a spàinu, a schina de pisci etc.), sa struttura sua partzia in 'sterrina' e 'cobertantza', duas partis indipendentis ma acapiadas apari de s'arrima, is 'torradas' e is 'arretrogas', su imperu de sa 'allegoria' po presentai s'argumentatzioni poètica, s'acumpangiamentu guturali de su 'bàsciu e contra' o de is launeddas e atra cosa ancora.

In pagus fueddus eus arremonau unus cantu 'fenòmenus' chi funt intra is prus importantis de sa cultura sarda. Su mutetu est una de is formas mètricas improvisadas prus cumplessas de totu su mundu. John Miles Foley, unu de is studiosus internatzionalis prus mannus de poesia improvisada, nd'est aturau spantau e in d-unu atòbiu in Casteddu iat nau ca tocàt a torrai a scriri is manualis de poesia improvisada chi faiat a improvisai una cosa aici cumplessa. Aici etotu ant nau is nòminis prus mannus de custu campu de stùdiu: Alexis Díaz Pimienta, Maximiano Traperero, David Mitrani etc.

Sa cumpositzioni de su mutetu, partziu in duas partis indipendentis est una de is cosas prus particularis chi potzaus agatai in su mundu de su cantu improvisau e fintzas sa presentatzioni de s'argumentu de sa gara asuta de metàfora, mancai no siat cosa de sa cantada campidanese sceti, dònata a sa gara etotu unu livellu de argumentatzioni poètica prus artu de atras formas prus diretas.

Chi bivemus in d-un'isula 'normali', custas cosas iant a depi essi patrimoniu de totu is Sardus, imparadas in scola, depiant tenni una 'càtedra' fissa in is universidadis e passàgius in is mass mèdia (giai chi faint unus 100 cantadas dònna annu), allogadas est a nai e manigiadas che prendas pretziadas, ca funt tra is cosas prus importantis chi teneus e totus si dd'arreconoscint. Ita sutzedid perou? Chi su prus de is Sardus mancu ddas connoscit custas prendas, chi is istituzionis no ant fatu mai nudda po ddas defensai cumentis si spètat e po circai de ddas mandai a innantis in su mundu de oi. Ma nci nd'at peus puru. Pàulu Tzedda fait unu 'excursus' stòricu in is pubricatzionis chi ant arrexonau de poesia e nc'est su tanti de si ndi atzicai diaderus. In tzertus

liburus nant ca chistionant de 'poesia sarda' e duncas unu si abetat de ddui agatai totu sa poesia sarda, ma ddui funt is otadas cabesusesas sceti e s'atra cosa mancu nomenada! In atras scrint ca in Campidanu no s'agatat s'acumpangiamentu guturali, in atras ancora arribant a nai ca no nc'at mancu poesia improvisada in Campidanu! Parit brulla ma est sa beridadi, po mala sorti nostra. Est fàcili a cumprèndi chi nc'at una farta de comunicatzioni in Sardinnia e su Cabu de Susu no scit su chi est faendi su Cabu de Giossu. No boleus nimancu pensai chi siat una cosa fata in mala fidi ca custu iat a essi un'errori mannu po sa terra nostra.

Pàulu Tzedda est stètiu onestu, in sa primu pàgini nàrat ca su traballu suu fuèddat de su connotu de is mutetus, in sardu campidanesu, e de is cantzonis a curba e a torradas. E duncas s'ogetu de stùdiu est craru e pretzisu, ma nàrat puru ca nc'at atras formas de cantu de sei, s'arrepentina, is mutos, is otadas e atras fueddadas cumentis a sa logudoresa. Siguru puru chi no si ponit a nai custa sceti est sa poesia sarda e totu s'atru no còntat nudda!

Sa poesia improvisada sarda pòrtat milli caras, ma a is formas torradas e arretrogadas, cumentis a is mutetus, s'arrepentina, is mutos e finas atras formas logudoresas chi no funt improvisadas perou, iant a depi tenni su primu postu in sa poesia sarda prus sinzilla. Sissi, poita funt custas is formas prus antigas de su poetai sardu, is prus cumplessas e is prus chi faint luxi sa Sardinnia in su mundu de is studiosus e de is cumpetentis, in totu su mundu. Is atras formas chi is Sardus nd'ant betiu de foras, cumentis a s'otada o su sonetu, est craru chi cussas puru funt sardas oindi', ca ddas eus arricias e fatas nostras e duncas funt un'arrichesa cosa nostra, ma chi depeus nai su chi eus prodùsiu nosu cumentis a tzivilidadi poètica, beh intzandus depeus torrai a is formas torradas e arretrogadas chi funt sa prus cosa chi si distinghit.

Meda de sa cosa chi sa poesia de Campidanu at allogau e allògat ancora oi, segundu Bustianu Pilosu, studiosu torpeinu, si agatàt finas in sa gara cabesusesa, innantis de sa lòmpera de s'otada, cumentis a nai ca custa manera de poetai, arretrogada e torrada, fiat spatina in totu s'isula e fiat sa manera sarda de fai poesia.

Po circai de si cumprèndi, iat a essi cumentis a bolli ponni su connotu de is launeddas cun sa ghitarra o sa fisarmònica. Tzertu chi sa ghitarra e sa fisarmònica imoi tenint una parti manna in sa mùsica sarda, ma chi depeus nai cali est su strumentu sardu sardu, su chi tenit su 'repertòriu' prus mannu, su chi si dònat fama in totu su mundu, no podeus nai chi siat sa ghitarra de siguru! Sa pròpiu cosa balit po su coru guturali e atras genias de corus chi ndi funt lòmperius a innoi in is annus '70.

S'autori spricat cumentis si spètat ita funt torradas e arretrogas, cun esemprus e cumentus, presèntat sa vida de unus cantu cantadoris e un'arregorta de cantzonis e mutetus, finas tradùsius in italianu circhendi de ndi arrespetai sa mètrica e sa 'lògica'.

Su puntu de fortza de custu traballu funt, po nosu, is 'fontis'. Sa diferèntzia manna tra custu liburu e atrus chi funt bessius in is annus passaus, est ca Pàulu Tzedda connoscit e at manigiau prus de 600 cantadas campidanesas e aturetanti cantzonis chi tenit issu etotu in libureddu, chentza de contai is millas e millas arregistratzionis chi girant tra is apassionaus. Unu patrimòniu stremenau de poesia chi is atrus autoris no connoscint o chi no ant pigau in cunsideru, pighendi po 'poesia sarda' sceti una parti pitichedda de su chi ant prodùsiu is Sardus in poesia e medas bortas mancu sa cosa mellus. Difatis est fàcili a agatai finas cosa pagu pretzisa o sballiada in certas pubricatzionis, ca funt nàscias de su stùdiu de atras pubricatzionis e tòrrant a nai sa pròpiu cosa de cussas chena de dda averiguai mai in s'arrealidadi bera de sa cantada e de sa poesia.

Su liburu est bessiu po un'editori continentali, 'Gorée', ca est aintru de unu progetu de sa Universitàdi de Siena, a incuru de Antoni Melis, e de una 'collana' chi si còntat de sa poesia improvisada de paricis logus de su mundu. Est giai bessia Cuba e atras natzionis ant a bessiri prus a innantis. Una 'guarnissa' chi ddi dedit duncas, fintzas po su dvd chi ddui est, cun esemprus de mutetus longus de Pàulu Tzedda etotu e de Manuèli Saba, is cantzonis de Rossanu Farci, Antoninu Grifagno e Sandrinu Pau e is vidius de Marcu Lutzù chi tòrrant a spiegai cun sa gràfica, sa tènnica de cumpositzioni de su mutetu.